

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIM VAZIRLIGI
VILOYATI XALQ TA'LIM BOSHQARMASI

_____
_____
_____
-SONLI

MAKTABINING

_____
_____
_____
- “ ” SINF RAHBARI

_____
NING

TARBIYAVIY SOAT
ISH REJASI VA
DARS ISHLANMASI

Tushuntirish xati

Bolalarimizni birovlarining qo'liga berib qo'ymasdan, ularni o'zimiz tarbiyalashimiz lozim.

Shavkat Mirziyoyev

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 6 aprelda "Umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risida" gi 187-sonli Qarori e'lon qilindi. Shu munosabat bilan tarbiyaviy soatlar mazmunan qayta ko'rib chiqilib, kompetensiyaviy yondashuv asosida amalga oshirilishi belgilandi.

Ma'lumki, sinf rahbari o'z sinfidagi o'quvchilarning bevosita ta'lim-tarbiya jarayoni, ya'ni darslar davomida hamda darsdan keyingi faoliyatini nazorat qilishga mas'ul shaxs hisoblanadi.

Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida sinf rahbari faoliyati O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni, "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi", O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ta'lim sohasidagi qarorlari, Xalq ta'limi vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan tegishli me'yoriy hujjatlar va Xalq ta'limi vazirligining 2007 yil 20 yanvardagi 19-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan "**Ta'lim muassasalari sinf rahbari to'g'risida Nizom**" asosida tashkil etiladi.

Mazkur dastur va metodik qo'llanmayuqorida nomlari keltirilgan ta'limga oid huquqiy va me'yoriy hujjatlarga, shuningdek, umumiy o'rta ta'limning uzluksizligi va izchilligiga, zamonaviy metodologiyalarga asoslangan.

Dasturning maqsadi — tarbiyaviy soatlarni mamlakatda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, rivojlangan xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari hamda ilm-fan va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan holda tashkil etish, zamon talablariga javob beruvchi, ma'naviy barkamol, faol fuqarolik pozitsiyasiga ega shaxslarni tarbiyalashdan iborat.

Tarbiyaviy soat dasturining vazifalari:

milliy, umuminsoniy va ma'naviy qadriyatlar asosida o'quvchilarni tarbiyalashning samarali shakllari va usullarini joriy etish;

tarbiya jarayoniga pedagogik va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish;

o'quvchilarni ijtimoiy hayotga tayyorlashda ta'lim, fan va ishlab chiqarishning samarali integratsiyasini ta'minlashdan iborat.

Bugungi kunda axborot oqimining tezligi natijasida hayotimizga ommaviy madaniyatni salbiy ta'sirlari ham sezilmoqda. Bu masalani o'quvchilarning ijtimoiy hayotlari misolida ko'rishimiz mumkin. Ba'zida ota-onalar tomonidan bolalarning beodoblighi, o'z fikrini og'zaki yoki yozma tarzda aniq ifodalay olmasligi, mas'uliyatning yetishmasligi, atrofidaqilar bilan kelisha olmasligi, o'ziga tegishli bo'lgan mablag'larni to'g'ri taqsimlay olmasligi haqidagi fikrlarni eshitib qolamiz. SHuning uchun ham dasturni ishlab chiqishda xaqqlaro va milliy tajribaga asoslanilganligini alohida ta'kidlab o'tish joizdir.

“Ta’lim muassasalari sinf rahbari to’g’risida Nizom”ga asosan“Sinf rahbari - Ta’lim muassasasining tarbiyaviy tizimidagi tayanch pedagoglardan biri bo’lib, o’ziga biriktirilgan sinf o’quvchilarining amalda belgilangan ta’lim va tarbiya olishlarini tashkil etadi.”SHu nuqtai nazardan olib qaraganda bugungi kunda ta’lim muassasalari **sinf rahbarlari faoliyatida quyidagilarga o’xshash muammolar ko’zga tashlanmoqda:**

- Ayrim sinf rahbarlari tomonidan o’quvchilarni tarbiyalash jarayonida o’z oldilariga qo’ygan maqsad va vazifalarining to’g’ri tashkil etilmaganligi;
- Tarbiyaviy soatlarning aniq o’quv-mavzu reja asosida tashkil etilmayotganligi;
- Ta’lim-tarbiya va ma’naviy-ma’rifiy sohaga oid qonunlar va qonunosti hujjatlarning ko’pchiligidan o’qituvchi va sinf rahbarlarining yetarli darajada xabardor emasligi;
- Ba’zi sinflardagi muhitning qoniqarli emasligi, ahil va mustahkam jamoaning shakllanmaganligi;
- Ayrim ta’lim muassasalarida davomatning pastligi, muntazam dars qoldiruvchi o’quvchilar mavjudligi;
- Ba’zi sinflardagi o’quvchilarda kundalik daftarlarining mavjud emasligi, borlarining ham sinf rahbari tomonidan nazorat qilinmaganligi;
- Ayrim o’quvchilarning darslarga tayyorgarliksiz, hatto darsliklarsiz ishtirok etishlari;
- O’quvchilar internet va mobil telefon qaramligining jismoniy va ruhiy xatarlari haqida yetarli tushunchalarga ega emasliklari;
- Voyaga yetmaganlar o’rtasida turli zararli oqimlar ta’siriga tushib qolish, jinoyatchilik va huquqbuzarlik holatlarining uchrayotganligi;
- O’quvchi tarbiyasida muhim o’rin tutadigan kompetensiyalarga erishilmaganligi;
- Ba’zi o’qituvchi va tarbiyachilarimizda kasbiy kompetensiyalar yetishmasligi;
- Tarbiyaviy ishlar ta’sirchanligining pastligi;
- Ota-onalar bilan samarali muloqotning yo’lga qo’yilmaganligi;
- Huquqbuzarlik, mobil telefon va internet qaramligi, narkomaniya, tamaki va alkogol mahsulotlarini iste’mol qilishga qarshi kurash hamda oldini olish bo’yicha samarali chora-tadbirlar tizimi ishlab chiqilmaganligi.

SHu o’rinda masalaning muhim bir jihatiga e’tiboringizni qaratmoqchimiz. **Bugungi kunda umumta’lim maktablarida tarbiyaviy soatlar amalda qanday tashkil qilinmoqda?**

- Bugungi kundagi aksariyat hollarda tarbiyaviy soatlar quruq gaplardan iborat bo’lib, tarbiyaviy soat mavzularidan chetga chiqib ketiladi;
- Qaysidir o’quvchining xulqi muhokamaga qo’yiladi;
- O’quvchilarning fanlarni o’zlashtirishlari va davomatlari muhokama qilinadi;

– Qandaydir tadbirlarga tayyorgarlik va sinf muammolarini hal etish kabi masalalar xususida soʻz boradi.

Tarbiyaviy soatlar qanday boʻlishi kerak?

– Taʼlim jarayoni alohida, mustaqil darslardan tashkil topgani kabi tarbiyaviy soatlar ham yaxlit tarbiyaviy usullar, taʼsirchan vositalar yordamida amalga oshiriladi.

– Sinf rahbari ushbu tadbirlarni oʻtkazishga doir aniq ish rejasiga ega boʻlishlari lozim.

Bugungi shiddatli davr barchamizdan axloqiy va maʼnaviy jihatdan tarbiyaviy ishlarni yanada kuchaytirish lozimligini talab etmoqda. Maʼnaviyat yoʻq ekan, inson ongli ijtimoiy shaxs boʻla olmaydi. SHuning uchun ham sinf rahbarlari va butun oʻqituvchilar jamoasi oldida oʻquvchilarga milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida hayot kechirishni oʻrgatishdek muhim vazifa turadi. Hozirgi globallashuv jarayonlari kuchaygan, turli gʻoyalar oʻrtasidagi kurash keskinlashgan, “ommaviy madaniyat” xurujlari butun dunyoga tarqalib borayotgan, internet tarmogʻi orqali uzatilayotgan buzgʻunchi axborotlar inson qalbi va ongini oʻziga qaram qilishga urinayotgan tahlikali zamonda kelajagimiz boʻlgan yosh avlodni hayotga tayyorlashning samarali shakl va uslublarini izlash davlat siyosati darajasidagi masalaga aylangan.

Tarbiyaviy ishlarni davr talabiga javob beradigan holga keltirish uchun tarbiyaning asosi boʻlgan barcha gʻoyalar qaytadan koʻrib chiqilishi, asosiy eʼtibor bola shaxsiga qaratilishi, yillar davomida toʻplangan ijobiy tajribadan unumli foydalanish zarurligini taqozo etadi. Inson shaxsining kamol topishi esa juda murakkab va uzluksiz jarayon davomida shakllanadi. Uning tarbiyasiga ota-onasi, maktab, mahalla, doʻstlari, jamoat tashkilotlari, atrof-muhit, internet, ommaviy axborot vositalari, sanʼat, adabiyot, tabiat va hokazolar bevosita taʼsir koʻrsatadi. SHuning uchun ham barcha sinf rahbarlari oʻz tarbiyaviy faoliyatlarida ana shu mezonlarni hisobga olishlari shart.

Tarbiyaviy soatlar oʻquvchilarda shakllangan tayanch kompetensiyalarni amaliyotga tadbiq etish maydoni hisoblanadi. Toʻgʻri tashkil etilgan tarbiyaviy soatlar oʻquvchilarda fanlar orqali shakllangan tayanch kompetensiyalarni ijtimoiy hayotda tadbiq eta olishlari uchun imkoniyat yaratib beradi.

Oʻquvchilarda hulq-odob madaniyatiga rioya qilish, fikrini erkin ifodalash, notiqlik qobiliyatini yuksaltirish, axborotlardan toʻgʻri va samarali foydalanish, shu bilan birga bu boradagi xalqaro hamda milliy qonunchilik qoidalariga rioya qilishni tarbiyalash tarbiyaviy soatlarning asosiy maqsadlaridan birdir. SHuningdek, tarbiyaviy soatlar orqali oʻquvchilarda toʻgʻri kasb tanlash, kitobxonlik madaniyatini shakllantirish, boʻsh vaqtini toʻgʻri taqsimlash, oʻz iqtidorini rivojlantirish uchun turli toʻgaraklarni toʻgʻri tanlash, tayyor ish joylarida ishlash emas, balki oʻzi ish joylarni yaratishi kabi qobiliyatlar shakllantiriladi.

Tarbiyaviy soat dasturlari oddiydan murakkablikka tamoyili asosida shakllantirilgan boʻlib, quyidagi yoʻnalishlarni oʻz ichiga oladi. Vatanparvarlik; axloqiy, huquqiy, jismoniy, gigienik, ekologik hamda estetik tarbiya shuningdek, oʻquvchilarni toʻgʻri kasb tanlashga yoʻnaltiradi. Tarbiyaviy soatlarning mazkur yoʻnalishlari Oʻzbekiston Respublikasida taʼlimning uzluksizligi, uzviyligi, oʻquvchi shaxsi va qiziqishlari ustuvorligidan kelib chiqib, ularda yosh xususiyatlariga mos ravishda quyidagi tayanch kompetensiyalar shakllantiriladi.

Kommunikativ kompetensiya — ijtimoiy vaziyatlarda ona tilida hamda birorta xorijiy tilda o‘zaro muloqotga kirisha olishni, muloqotda muomala madaniyatiga amal qilishni, ijtimoiy moslashuvchanlikni, hamkorlikda jamoada samarali ishlay olish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

Axborotlar bilan ishlash kompetensiyasi — media manbalardan zarur ma’lumotlarni izlab topa olishni, saralashni, qayta ishlashni, saqlashni, ulardan samarali foydalana olishni, ularning xavfsizligini ta’minlashni, media madaniyatga ega bo‘lish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

O‘zini o‘zi rivojlantirish kompetensiyasi — doimiy ravishda o‘z-o‘zini jismoniy, ma’naviy, ruhiy, intellektual va kreativ rivojlantirish, kamolotga intilish, hayoti davomida mustaqil o‘qib-o‘rganish, kognitivlik ko‘nikmalarini va hayotiy tajribani mustaqil ravishda muntazam oshirib borish, o‘z xatti-harakatini muqobil baholash va mustaqil qaror qabul qila olish ko‘nikmalarini egallashni nazarda tutadi

Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi — jamiyatda bo‘layotgan voqea, hodisa va jarayonlarga

daxldorlikni his etish va ularda faol ishtirok etish, o‘zining fuqarolik burch va huquqlarini bilish, unga rioya qilish, mehnat va fuqarolik munosabatlarida muomala va huquqiy madaniyatga ega bo‘lish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

Milliy va umummadaniy kompetensiya — vatanga sadoqatli, insonlarga mehr-oqibatli hamda umuminsoniy va milliy qadriyatlarga e’tiqodli bo‘lish, badiiy va san’at asarlarini tushunish, orasta kiyinish, madaniy qoidalarga va sog‘lom turmush tarziga amal qilish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

Matematik savodxonlik, fan va texnika yangiliklaridan xabardor bo‘lish hamda foydalanish kompetensiyasi — aniq hisob-kitoblarga asoslangan holda shaxsiy, oilaviy, kasbiy va iqtisodiy rejalarni tuza olish, kundalik faoliyatda turli diagramma, chizma va modellarni o‘qiy olish, inson mehnatini yengillashtiradigan, mehnat unumdorligini oshiradigan, qulay shart-sharoitga olib keladigan fan va texnika yangiliklaridan foydalana olish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

SHuningdek, mazkur kompetensiyalar har bir tarbiyaviy soatning mazmunidan kelib chiqqan holda shakllantiriladi.

Umumta’lim maktablarining 1-11-sinf o‘quvchilari uchun tuzilgan “Tarbiyaviy soatlar uchun namunaviy mavzular rejasi” mazmunan tarbiyaviy-axloqiy hislatlarni shakllantirish bilan bir qatorda yurtimizda nishonlanadigan umumxalq bayramlari va muhim tarixiy sanalar asosida tuzildi. Bundan tashqari mazkur rejada fan oyliklari davomida o‘quvchilar uchun tarbiyaviy dars soatlarini o‘tishda nimalarga e’tibor berish kerakligi e’tiborga olingan.

Mazkur dastur va qo‘llanmada bugungi kunda sinf rabarlari uchun amaliy va uslubiy yordam sifatida Respublika Ta’lim markazi mutaxassislari va amaliyotchilar hamkorligida “Tarbiyaviy soat”larning mashg‘ulot ishlanmalari tavsiya etiladi.

“Tarbiyaviy soat”lar rejasidagi 8 soatlik “Yo‘l harakati qoidalari”ga doir mavzular dasturi va dars ishlanmalari mazkur qo‘llanmada aks ettirilmagan.

Umumta'lim maktablarining 5-sinf o'quvchilari uchun ishlab chiqilgan "Tarbiyaviy soat" mashg'ulot ishlanmalarida mazmunan o'quvchilarda tarbiyaviy-axloqiy xislatlarni shakllantirish va mustahkamlash maqsadida donolar hikmatlariga va milliy qadriyatlarimizga hurmat, vatanparvarlik, insonparvarlik, jismoniy tarbiya, shaxsiy gigiyena, ozodalik, kiyinish odobi, bola huquqlari, tabiatni asrash, iqtisodiy tarbiya, salomlashish va muomala odobi, kitobni sevish kabilar bilan bir qatorda yurtimizda o'tkaziladigan umumxalq bayramlari va muhim sanalarni nishonlashda nimalarga e'tibor berish lozimligi to'g'risida tavsiyalar berilgan.

Tarbiyaviy soatlarni quyidagi tartibda tashkil qilish mumkin:

Kun shiori:

I. Kirish;

II. Asosiy qism: hikoya, suhbat, ma'ruza, guruhlarda ishlash;

III. Yakuniy qism.

Tarbiyaviy soatlarda foydalanish uchun mavzuga doir adabiyotlar ko'rgazmasi tashkil etiladi. Jarayonni ochiq muloqot, davra suhbat, bahs-munozara, treninglar va boshqa har xil noan'aviy tarzda tashkil etish mumkin.

(Izoh: Taqdim etilayotgan tarbiyaviy soatlar dasturiga Umumta'lim maktablarining sinf rahbarlari metod kengashi qaroriga ko'ra 15 % gacha o'zgartirish kiritilishi mumkin.)

“Tarbiyaviy soat” mashg‘ulotlarining o‘quv-mavzu rejasi
9-SINF

№	O‘tiladigan mavzular	Soat
1	Men nechun sevaman O‘zbekistonni?	1
2	Ijtimoiy tarmoqlardan samarali foydalanish va tahdidlar.	1
3	Vatan taraqqiyotiga mening hissam.	1
4	Kasblar ichida eng ulug‘i (1-oktabr – O‘qituvchilar va murabbiylar kuni munosabati bilan).	1
5	Inson psixologiyasi va shaxs etikasi haqida tushunchalar	1
6	Yoshlarning ota-ona, oila hamda mahalla oldidagi burch hamda majburiyatlari	1
7	Tozalik – sog‘lik garovi.	1
8	Til - fikr libosidir (“Davlat tili haqida”gi Qonun qabul qilingan kun munosabati bilan).	1
9	Sog‘lom fikrlash psixologiyasi	1
10	Zamon bilan hamnafas (Rus tili fani oyligi doirasida).	1
11	Reproduktiv salomatlikning ijtimoiy – psixologik xususiyatlari	1
12	Kasblar haqida tushuncha.	1
13	Konstitutsiya – huquqlarimiz kafolati (8-dekabr – Konstitutsiya kuni munosabati bilan).	1
14	Davlatimiz ramzlari – shonu-shavkatimiz!	1
15	Kelajak buyuk ma’naviyat egalari qo‘lidadir.	1
16	Yangi yil tilaklarim sizga, do‘stlar! (Yangi yil bayrami yaqinlashishi munosabati bilan).	1
17	Vatan – sajdagoh kabi muqaddasdir (14-yanvar – Vatan himoyachilari kuni munosabati bilan).	1
18	Kitob ma’rifat chirog‘i.	1
19	Korrupsiya – jamiyat taraqqiyotining kushandasi.	1
20	Buyuklarni yod etib (Navoiy va Bobur tavallud kunlari oldidan).	1
21	Fan-texnika taraqqiyoti va biz (matematika, informatika fanlari oyligi).	1
22	Oilaviy qadriyatlar psixologiyasi	1
23	Tabiiy fanlarni o‘rganamiz (kimyo, biologiya fanlari oyligi doirasida).	1
24	Mehrim sizga atalgan! (8-mart – Xotin-qizlar kuni munosabati bilan).	1
25	Ogohlik davr talabi (Fuqarolik muhofazasi kuni munosabati bilan).	1
26	Milliy urf-odatlarimiz va zamonaviy an‘analарimiz (21-mart – Navro‘z bayrami munosabati bilan).	1
27	Amir Temur hayoti bizga o‘rnak (Amir Temur tavallud topgan kun munosabati bilan).	1
28	Hunarli kishi xor bo‘lmas (Tasviriy san‘at, musiqa, mehnat fan oyliklari doirasida).	1
29	Chekmasdan hayot gashtini sur!	1
30	Bu muqaddas Vatanda azizdir inson (9-may – Xotira va qadrlash kuni oldidan).	1
31	Til bilgan – el biladi (Xorijiy tillar fanlari oyligi doirasida).	1
32	Kutubxonalar – insoniyat barcha ma’naviy boyliklarining durdonasi.	1
33	Maqsadlar qo‘yish va ularga erishish psixologiyasi	1
34	Ijtimoiy-psixologik bosimlar va ularga qarshi tura olish bilim-ko‘nikmalari	1
	Jami:	34 soat

1-mavzu: Men nechun sevaman O'zbekistonni ?

Kun shiori: **“Sen-qudrat manbayi,saodat maskani,jonajon O'zbekistonim !”**

Maqsad: O`quvchilarda vatanparvarlikni singdirish, O`zbekiston yagona Vatan ekanligini, O`zbekiston yoshlar uchun keng imkoniyatlar mamlakati ekanligini uqtirish .

Natija: O`quvchilarning erkin fikrlashi, tassurotlari va olgan xulosasi.

Tayanch kompetensiya elementlari:

Axborotlar bilan ishlash kompetensiyasi: televizor, radiyo, telefon orqali berilgan xabarlarini gapirib bera olish.

O'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasi: kattalarni hurmat qilish, ularning nasihatiga amal qilish, jamoat joylarga o'zini tuta bilish.

Milliy va umummadaniy kompetensiyasi: milliy bayramlarni, milliy qadriyatlarni, o'zi yashab turgan tarixiy obidalarni bilish va bir-biridan farqlash.

Darsning turi: Aralash.

Darsning usuli: Aqliy xujum, savol javob, guruhlarda ishlash.

Foydalanadigan ko'rgazmali qurollar: O`zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi,

Ma'naviyat qalbim quyoshi, Ma'naviyat yulduzlari, Pedagogika, shiorlar, plakatlar, devoriy gazetalar, slaydlar, tarqatma materiallar.

Doskada:“**Mustaqil O'zbekistonim, ozodlik va obodlik senga yarashur! ”.**

O`qituvchi:

Ona zamin og`li, oddiy insonman,
Ojiz bandasiman Qodir egamning,
Siz kabi olamda bir tirik jonman,
Mehnatdan topganman rizq – nasibamni.

Birlik deb yashadim, hurlikni istab,
Haqiqat yo`lida tikkanman jonni!
Yurmadim begona yurtlarni qo`msab,
Ka`bam deb atadim tug`ilgan joyni!

Shukur, jon tanim bor – o`z Vatanim bor,
Alishmam hech mulkka qadr, erkimni,
Qaniydi bir umr bo`lsaydim baxtiyor,
Ozod ko`rgim kelar mangu xalqimni.

O'zbekiston xalq shoiri Normurod Narzullayev

O'z kindik qoni to'kilgan, ota-bobolari xoki yotgan ona yurtni dunyoda tengsiz, muqaddas Vatan deb biladigan odamning maqsad-muddaolari aniq, g'urur va iftixori yuksak bo'ladi. Bu dunyoda har bir odam to'q va badavlat hayot kechirish, el-yurt uchun munosib farzand tarbiyalash, ularga bilim berish, uyli-joyli qilish, ularning baxt-u kamolini ko'rish orzusi bilan yashaydi.

Hozirgi vaqtda mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlarning pirovard maqsadi - odamlarimizning ana shunday orzu-umidlarini ro'yobga chiqarish, xalqimizga har tomonlama munosib turmush sharoiti yaratib berishdan iborat ekani haqida takroran gapirishning hojati yo'q, deb o'ylayman.

Bu maqsadga erishish uchun yurtimizda barcha asoslar — tabiiy boyliklar, unumdor yer, katta iqtisodiy va ilmiy-texnikaviy, insoniy va ma'naviy salohiyat mavjud. Eng muhimi, bu diyorda ana shu farovon hayotni o'z kuchi, o'z aql-zakovati bilan barpo etishga qodir bo'lgan mehnatsevar va iste'dodli xalq yashaydi.

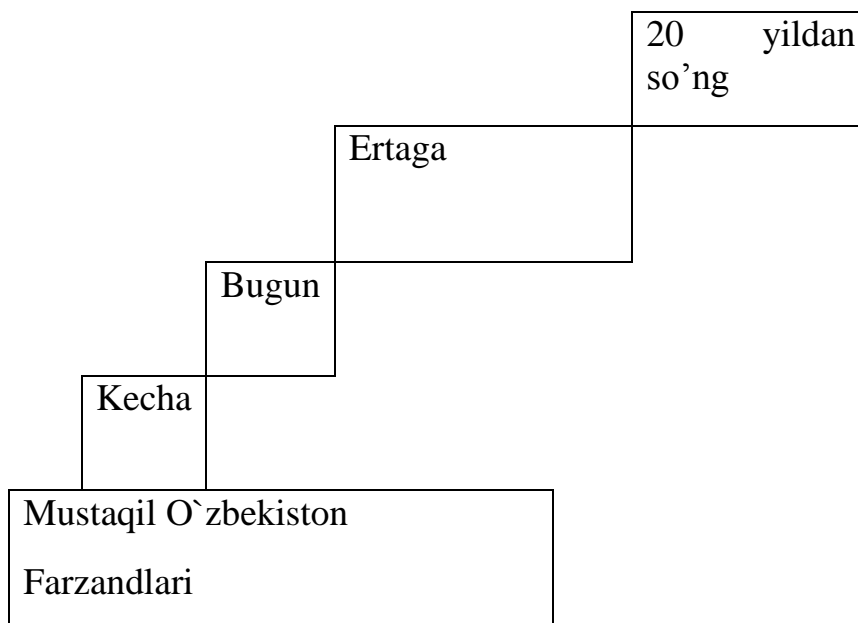

Endilikda oldimizda turgan eng muhim vazifa — ana shu yuksak tushunchalar bilan birga milliy g'oyamizning uzviy tarkibiy qismlarini tashkil qiladigan komil inson, ijtimoiy hamkorlik, millatlararo totuvlik, dinlararo bag'rikenglik kabi tamoyillarning ma'no-mohiyatini bugungi kunda mamlakatimizda olib borilayotgan ma'naviy-ma'rifiy, ta'lim-tarbiya ishlarining markaziga qo'yish, ularni yangi bosqichga ko'tarish, yosh avlodimizni har tomonlama mustaqil fikrlaydigan yetuk dunyoqarash egalari qilib tarbiyalashdan iborat.

Buyuk eding buyuk bo`lib qol.
Seni kutar baxtli istiqbol,
Yuksaklarni quchganingda ham.
Sharqda mash'al, suyuk bo`lib qol,
Jahon uzra noming yoyilsin.
Qardoshlaring qatori to`liq,
Dushmanlaring ko`zi o`yilsin.
O`zing mening jonu jahonim,
Ona yurtim – O`zbekistonim.
* * * * *

Porlayversin ko`kda quyoshing,
Omon bo`lsin shu aziz boshing.
Tinchlik, mehnat bo`lsin shioring,
Yuz minglardan oshganda yoshing.
Gulla, yashna, iqboling kulsin,
Xirmonlaring hosilga to`lsin.
Shu muqaddas, go`zal zaminga,
Faqat fayzu-barokat kelsin.
Balqir mening davru-davronim,
Ona yurtim – O`zbekistonim
Komil Sindarov

Topshiriq:

BESH TASHABBUS-BESH IMKONIYAT

Do'stim bekor o'tmasin kuning, Ilm bilan bo'lgan yuzma-yuz.

Qara axir bizga sharoit, yaratmatmoqda beshta tashabbus.

Tabiatni turfa tasvirlab, rasm chizib bera olgin tus.

Yoki qo'shiq aytgin baralla, seni qo'llar beshta tashabbus.

Sog'lom tana, norg'ul bo'l doim, chempion bo'l, olg'a yur doim,

Sport bilan mashg'ul bo'l doim, senga yo'ldosh beshta tashabbus.

Internetdan bilgin jahonni, yangilikni tezda bilib ol.

Charchoqlarni engish chun bir oz, mayli ozroq o'yin o'ynab ol.

Kompyuter, texnika asri, rivojlanib bormoqda xanuz.

Sen ham o'qib, o'rganib olgin, imkon berar beshta tashabbus.

Kitob bilan do'st bo'lib olgin, o'qib ko'ngling to'lsin nurlarga.

Tarix bizni osonlik bilan, etkazmagan ushbu kunlarga.

Kitob o'qi, kitob sovg'a qil, yoshlar bizdan olsinlar o'rnak.

Maktab uchun sovg'a qilsak gar, bir kitob ham bo'ladi ko'mak.

Ishsizlik ham chekinar ortga, har kim halol rizqini terar.

Yangi yangi ish o'rinlarni, besh tashabbus yaratib berar.

Topshiriq: Vatanimizni madh etuvchi she'rlar aytiladi

MMIBDO':

Sinf rahbar:

2-Mavzu: Ijtimoiy tarmoqlardan samarali foydalanish va tahdidlar.

Kun shiori: : “(Ey inson!) **O‘zing** (aniq) **bilmagan narsaga ergashma! Chunki quloq, ko‘z, dilning har biri to‘g‘risida** (har bir inson) **mas’ul bo‘lur** (javob berur .” Qur’oni Karim. 36-oyat

Maqsad: O‘quvchilarni internetdan to‘g‘ri, oqilona foydalanishni o‘rgatish, vatanparvarlikni singdirish, O‘zbekiston yagona Vatan ekanligini, O‘zbekiston yoshlar uchun keng imkoniyatlar mamlakati ekanligini uqtirish. .

Natija: O‘quvchilarning erkin fikrlashi, tassurotlari va olgan xulosasi.

Tayanch kompetensiya elementlari:

Axborotlar bilan ishlash kompetensiyasi: televizor, radiyo, telefon orqali berilgan xabarlarni gapirib bera olish.

O‘z-o‘zini rivojlantirish kompetensiyasi: kattalarni hurmat qilish, ularning nasihatiga amal qilish, jamoat joylarga o‘zini tuta bilish.

Milliy va umummadaniy kompetensiyasi: milliy bayramlarni, milliy qadriyatlarni, o‘zi yashab turgan tarixiy obidalarni bilish va bir-biridan farqlash.

Darsning turi: Aralash.

Darsning usuli: Aqliy xujum, savol javob, guruhlarda ishlash.

Foydalanadigan ko‘rgazmali qurollar: O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, shiorlar, plakatlar, devoriy gazetalar, slaydlar, tarqatma materiallar.

Doskada: **Internet-bamisoli pichoqdir, uni odam o‘ldirish uchun ham ishlatish mumkin, lekin oshxonani pichoqsiz tasavvur qilib bo‘lmaydi**

Internetga bo‘lgan ehtiyoj kun sayin ortib bormoqda. Natijada axborot va kommunikatsiya sohasida ulkan o‘zgarishlar yuz beryapti. Oxirgi 50 yilda axborot uzatish tizimining ishi 300 ming marta tezlashdi. Narx esa ming barobar arzonlashdi. Bunday hodisa Yer yuzida ulkan axborot makoni – xalqaro internet tarmog‘i yuzaga kelishiga omil bo‘ldi.

Bugungi kunda internet ayrim “shaxslar” uchun g‘oyaviy qurolga aylanayotgan masalaning eng muammoli jihatidir. Yaqin o‘tmishda biror davlatni zabt etish uchun qurol, tank va shu kabi vositalardan foydalanilgan bo‘lsa, hozir bunday qurollarning ahamiyati pasayib boryapti. Bularning o‘rnini ommaviy axborot vositalari, ayniqsa, internet egallayapti. Shundan ko‘rinadika, hozir biror xalqni yoki mamlakatni tobe qilish uchun, o‘sha mamlakat yoshlarining ongini zabt etish kifoya. Bu fikrning isboti sifatida “Arab baxori” buxronlari yoki Yevropaning ayrim xududlaridagi notinchliklarni aytish mumkin.

Hozirgi tahlikali zamonda internet tarmog‘i orqali taraqqatlayotgan g‘arazli ma’lumotlar, vayronkor g‘oyalar, odob-axloqni yemiruvchi illatlar yosh avlodning har biriga ta’sir o‘tkazmoqda. Keyingi paytlarda internet orqali buzg‘unchilikka chaqiruvchilar, global tarmoqdan qabih maqsadda foydalanuvchilar ko‘payib bormoqda.

Bugun shaxsni manqurtga aylantirish uchun Chingiz Aytmatov yozganidek, tuya terisini odamning taqir boshiga kiydirish shart emas. Endi sodir bo‘ladigan urushlar jang maydonida emas, balki mafkura poligonida yuz beradi. Shu jihatdan qaraganda, yoshlarning ko‘p vaqtini internetda behuda sarflashi katta fojia.

Hozirgi kunda Xitoyda 500 milliondan, Rossiyada 50 milliondan, O‘zbekistonda 10,2 milliondan ortiq internetdan foydalanuvchi ro‘yxatga olingan. Endilikda ijobiy va salbiy axborotlarning global tarmoqqa chiqishi uchun bir soniya kifoya.

Afsuski, ko‘p yoshlar Islom din niqobi ostida olib borilayotgan buzg‘unchi harakatlarning qurboni bo‘lib, din dushmanlari quroliga aylanib qolmoqda. Ular nozik chegara chizig‘ini anglamay, shunday targ‘ibotlarga uchib, o‘z dini, dindoshlari, xalqi va o‘zi tug‘ilib o‘sgan Vataniga qarshi isyon qilishgacha borib yetmoqda.

Aslida, adashgan kimsalarning din va shariat borasida umuman ilmlari yo‘q, faqatgina to‘daboshidan yodlab olganlarini takrorlashdan nariga o‘tolmaydi. Bu qayg‘u bilan qayd etish joizki, bugungi yoshlarimizning to‘qson foizi diniy masalalarda ulamolar tomonidan yozilgan adabiyotdan qolib, internetga murojaat qilmoqda.

Inson qayerdan, qanday ma‘lumotlarni olmasin, albatta, tekshirib ko‘rishi va ularga ko‘r-ko‘rona ergashmasligi kerak. Qur‘oniy Karimning Isro surasida shunday marxamat qilinadi: “(Ey inson!) **O‘zing (aniq) bilmagan narsaga ergashma! Chunki quloq, ko‘z, dilning har biri to‘g‘risida (har bir inson) mas‘ul bo‘lur (javob berur)**” (36 oyat) – degan xitobiga qat‘iy amal qilish lozim.

“Axborat asri” deb atalayotgan hozirgi zamonda ma‘lumot olish va axborot almashishning qulay vositasi internetdir. Biroq bu tarmoqda hamma narsa aralash-quralash – oq bilan qora, ezgulik bilan yovuzlik. Ma‘lumot tarqatish, biznes va reklama uchun katta maydonga aylangan global tarmoqni nazorat qilishning imkoni yo‘q. Shuning uchun ham “o‘rgimchak to‘g‘ri”da buzg‘unchi g‘oyalar targ‘iboti va terrorga chaqiriqlar juda ko‘p uchraydi.

Buzg‘unchi firqalar tomonidan amalga oshirilayotgan xunrezliklar ommaviy axborot vositalari, ayniqsa internet orqali keng namoyish etilmoqda. Jangarilar o‘zlarining qabih maqsadi yo‘lida internetdan ustalik bilan foydalanmoqda. Masalan, g‘alamislarning aldamchilik, ko‘zbo‘yamachilik bilan ishlangan, soxtalashtirilgan videotasvirlari g‘o‘r yoshlarni o‘z domiga tortmoqda.

Masalan, “Iroq va Shom islom davlati” terrorchi tashkiloti videolavhalari “al-Hayot” media studiyasida tayyorlandi. Ular yuqori sifat va professional mahorat bilan ishlagan. Bu ishga katta malaka, tajribaga ega bo‘lgan yepropalik mutaxassislar jalb etilgan. Har safar jangarilar tomonidan chiqarilgan videolavha avvalgisidan farq qiladi. Bunday lavhalar xalqaro jamoatchilikka qaydan ta’sir etishini ko‘rib, kuzatib, shunga yarasha ish tutilmoqda.

Dastlab, ushbu jangarilar tarqatgan videolavhalarda begunoh odamlarni qo‘ydek bo‘g‘izlash kabi vahshiylik aks ettirilgan bo‘lsa, endi bu qonxo‘rlar tarqatayotgan so‘nggi videolavhalarda bunday daxshatli tasvirlar yo‘q. Chunki jangarilarning ushbu vahshiy tasvirlarini xalqaro hamjamiyat, xususan, ommaviy axborot vositalari ularning zarariga qo‘llamoqda. Shuning uchun jangarilar, go‘yo Islom yo‘lida “qurbon” bo‘layotganlari aks etgan fotosurat va videolavhalardan targ‘ibot maqsadida foydalanishmoqda.

Yoshlarning bunday g‘oyalarga aldanmasligi, zalolat botqog‘iga botmasligini ta’minlash niyatida zarur tavsiyalarni bayon qilamiz. Maqsadimiz yoshlarni internetga in

qurib, o'zlarining vayronkor g'oyalarini virus kabi butun dunyoga tarqatayotgan jinoyatchilarning asl basharasidan ogoh etishdir.

Sog'lom aql egalari internet qulayliklaridan o'z bilimlarining oshirish yo'lida oqilona foydalanadi. Lekin ba'zi yoshlar esa ushbu tarmoqdagi yovuzlikka, ma'naviy tanazzulga sabab bo'ladigan saytlarda "sayr qilib", o'zlari va atrofdagilarning ongini zaharlayotganlari aniq. Internet bozoridan har kim o'ziga kerakli narsani oladi, deb tarbiyani o'z xoliga tashlab qo'yish yaramaydi.

Paydo bo'lganiga uncha ko'p bo'lmasa-da, lekin allaqachon "ari uyasi" kabi eng gavjum elektron manzillarga aylangan ijtimoiy tarmoqlar yovuz kuchlarning virtual quroliga aylandi. Zero, terrorchilik kayfitydagi shaxslarning ijtimoiy tarmoqlar orqali olib borayotgan targ'ibot-tarshviquotlari kun sayin avj olib bormoqda.

Shuning uchun ham yoshlarda xabar va ma'lumotlarni tahlil eta olish malakasini hosil qilish zarur, Zero, har qanday xabar ham to'g'ri va xolis bo'lavermaydi. Har bir ma'lumotni tekshirish haqida Allox taolo shunday deydi: **"Ey mo'minlar! Agar sizlarga biror fosiq kimsa xabar keltirsa, sizlar (haqiqiy ahvolni) bilmagan holingizda biror qavmga aziyat yetkazib qo'yib, (keyin) qilgan ishlaringizga pushaymon bo'lmasligingiz uchun (u habarni) aniqlab (tekshirib) ko'ringiz!"** (Hujurot surasi 6 oyat).

Allox taolo Qur'oni karimning Niso surasi 115-oyatida shunday deydi: **"Kimga hidoyat aniq bo'lgandan keyin Payg'ambarga muxoliflik qilsa va mo'minlar yo'lidan o'zgasiga ergashsa, Biz uni o'zi ketayotgan yo'lga qo'yib beramiz va (oxiratda) uni jahannamda quydiramiz. Naqadar noxush joy u!"**. Oyati karimadan, hidoyat aniq bo'lgandan keyin zalolatga yurgan kishilarning boradigan joyi jahannam ekani ko'rinib turibdi. Sof aqidani kimdan, qanday o'rganish ravshan bo'lgan bir zamonda qandaydir internet olamidagi o'zi bilmagan va tanimagan kishilardan aqida o'rganaman, deb aldanib qolayotganlar bunga yaqqol misol bo'ladi.

Internetni bejiz "o'rgimchak to'ri" deb aytishmaydi. Zero, o'rgimchak to'ri quyosh nurida shunchalar jozibador va xilma-xil ranglarda tovlanadiki, beixtiyor inson unga mahliyo bo'lib qoladi. Aksincha, quyosh nuri yo'q joyda u jozibadorlikdan asar ham qolmaydi. Shundan ekan, jamiyat barqorligiga tahdid soladigan, xunerezlik, behayolik, qalloblik, buzg'unchilik kayfiyatidagi sayt va guruhlarini "o'rgimchak to'ri"ning zulmatdagi shakliga qiyoslash kerak. Shundan ekan, yoshlarni doimo ogoh bo'lib, turli g'oyalarga qarshi turishi va to'g'ri yo'ldan yurishlari zarur

MMIBDO':

Sinf rahbar:

3-mavzu: Vatan taraqqiyotiga mening hissam

Kun shiori: “**Vatanim tuprogʻi muqaddas menga!**”

Maqsad: Oʻquvchilarda vatanparvarlikni singdirish, fan oylikka qiziqishlarini uygʻotish, tabiatni eʼzozlash kerak ekanligini singdirish.

Natija: Oʻquvchilarning erkin fikrlashi, tassurotlari va olgan xulosasi.

Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi — jamiyatda boʻlayotgan voqea, hodisa va jarayonlarga daxldorlikni his etish va ularda faol ishtirok etish, oʻzining fuqarolik burch va huquqlarini bilish, unga rioya qilish, mehnat va fuqarolik munosabatlarida muomala va huquqiy madaniyatga ega boʻlish layoqatlarini shakllantirish.

Milliy va umummadaniy kompetensiya — vatanga sadoqatli, insonlarga mehr-oqibatli hamda umuminsoniy va milliy qadriyatlarga eʼtiqodli boʻlish, badiiy va sanʼat asarlarini tushunish, orasta kiyinish, madaniy qoidalarga va sogʻlom turmush tarziga amal qilish layoqatlarini shakllantirish.

Foydalanadigan koʻrgazmali qurollar: Oʻzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Maʼnaviyat qalbim quyoshi, Maʼnaviyat yulduzlari, Abdulla Oripov Adolat koʻzgusi, Pedagogika, shiorlar, plakatlar, devoriy gazetalar, slaydlar, tarqatma materiallar.

Doskada: “Vodiy larni yayov kezkanda,
Bir ajib his bor edi menda.
Chapar urib gullagan bogʻin,
Oʻpar edim, Vatan tuprogʻin.”

Hamid Olimjon

Oʻqituvchi:

Vatan soʻzining maʼnosi bugungi kunda juda keng. Hozirgi vaqtda vatan deganda faqat tugʻilgan makonni emas, avvalo oʻzimiz yashayotgan, uning fuqarosi boʻlgan mamlakatni tushunamiz. Inson tugʻilgan, voyaga yetgan xonadon, mahalla, qishloq va shahar esa Vatan ichidagi kichik vatandir.

Aziz oʻquvchi, Vatanni anglash uchun uni chin yurakdan sevish, ona yurt tarixi, uning bugungi taraqqiyoti, odamlari, tabiati haqidakoʻp narsalarni bilish lozim.

Vatanning aniq bir hudud bilan bogʻliq ekanini tan olmaydigan, «Biz uchun butun yer yuzi – vatan», deb yashaydigan odamlar ilmfanda kosmopolitlar deb ataladi. Bunday zotlar aslida vatansizlik gʻoyasini targʻib qiladi. Bu gʻoya zararlidir.

Vatanning nomi aytilishi bilan uning bagʻrida oʻtgan yillarimiz, ota-onamiz, qadrdon uyimiz esimizga tushadi, qalbimiz shirin histuygʻularga toʻladi. Yurtimizning betakror tabiatini tomosha qilganda, uning boyliklaridan bahramand boʻlganda, olis ellarda vatandoshlarimiz bilan

koʻrishganda, ularning sport, madaniyat, sanʼat va boshqa sohalarda

erishgan yutuqlarini eshitganda, beixtiyor quvonamiz. Vatan tuygʻusi insonga ona allasi, bobolar oʻgiti, otaning ibrati, oila, maktab tarbiyasi, taʼlim, ona tabiat bilan muloqot jarayonida singadi. Vatan tuygʻusi ogʻir damlarda bizga kuch-quvvat beradi, xalqimizni, yurtimizni dunyoga tanitishga, ajdodlarimizning buyuk anʼanalariga sodiq boʻlishga daʼvat etadi. Vatanparvarlik ona yurtni sevish va ulugʻlash, uni himoya qilish hissi bilan yashash, shu yoʻldagi fidoyilikdir. Fidoyilik oʻzini, bor kuch-gʻayrati va aql-zakovatini ezguva buyuk maqsadlar yoʻlida toʻla safarbar etish demakdir

1. Ertalab oilada avvalo kimga salom berasiz?
2. Onangiz sizga qanday alla aytganini eslaysizmi?
3. «Ota rozi — Xudo rozi» degan maqolni qanday tushunasiz?
4. Ona haqida toʻrt qator sheʼr aytib bera olasizmi?
5. Rasmlarga qarab, oilaning inson tarbiyasiga taʼsiri haqida gapirib bering.

1

2

3

Topshiriq: “Kuzatish” mashqi. Oʻquvchilardan tevarak-atrofga bir nazar tashlash tavsiya etiladi. Nimalarni his qildingiz? Oʻquvchilar oʻz qarashlarini izohlaydilar.

Izoh: Oʻqituvchi jarayonni kuzatishda samimiylikka, oʻquvchilarning oʻzlarini odob-axloq meʼyorlariga eʼtiborli boʻlishlikka, faollikka, jonʼuyarlikka va talabchanlikka, tezkorlikka, ijodkorlikka undab boradi.

Xoʻsh shunday ekan siz Vatan uchun nima qilsingiz ?

Bizning aʼlo baholarga oʻqishimiz va ulkan yutuqlarga erishishimiz shu Vatan uchun qilgan xizmatimizdir

Faol oʻquvchilar ragʻbatlantiriladi

MMIBDOʻ:

Sinf rahbar:

_____

_____

4-mavzu: Kasblar ichida eng ulug'i... (1 oktabr – O'qituvchilar va murabbiylar kuni munosabati bilan)

Kun shiori:

Haq yo'lida kim senga bir harf o'qitmish ranj ila.

Aylamak bo'lmas ado oning haqin yuz tanj ila.

Alisher Navoiy

Maqsad: O'quvchilarda vatanparvarlikni singdirish, ustozlarga bo'lgan chuqur hurmatni ular ongiga singdirish.

Natija: O'quvchilarning erkin fikrlashi, tassurotlari va olgan xulosasi.

Kommunikativ kompetensiya — muloqotda muomala madaniyatiga amal qilishni, ijtimoiy moslashuvchanlikni, hamkorlikda jamoada samarali ishlay olish layoqatlarini shakllantiradi

Axborotlar bilan ishlash kompetensiyasi —media madaniyatga ega bo'lish layoqatlarini shakllantiradi

Foydalanadigan ko'rgazmali qurollar: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Ma'naviyat qalbm quyoshi, Ma'naviyat yulduzlari, Abdulla Oripov Adolat ko'zgusi, Pedagogika, shiorlar, plakatlar, devoriy gazetalar, slaydlar, tarqatma materiallar.

Doskada: **“Har bir inson ham, u kelajakda qaysi kasbda ishlamasin, ilk bor maktabga qadam qo'ygan damlarini, qo'lga birinchi bor qalam tutqazgan muallimini faxr bilan eslab yuradi”**

Abdulla Oripov

O'qituvchi:

Biz yurtimizda yangi avlod, yangi tafakkur sohiblarini tarbiyalashdek mas'uliyatli vazifani ado etishda birinchi galda ana shu mashaqqatli kasb egalariga suyanamiz va tayanamiz, ertaga o'rnimizga keladigan yoshlarning ma'naviy dunyosini shakllantirishda ularning xizmati naqadar beqiyos ekanini o'zimizga yaxshi tasavvur qilamiz.

Bu yorug' olamda har bir odam o'zining mehribon ota-onasiga, ustoz va muallimlarga nisbatan hamisha minnatdorlik tuyg'usi bilan yashaydi. Inson o'z umri davomida qanday yutuq va natijalarga erishmasin, qayerda, qanday lavozimda ishlamasin, maktab dargohida olgan ta'lim-tarbiyasi uning yetuk shaxs va malakali mutaxassis bo'lib shakllanishida ulkan ahamiyatga ega ekani shubhasiz.

Shu nuqtai nazardan qaraganda, ma'rifatparvar bobolarimizning fikrini davom ettirib, agarki dunyo imoratlari ichida eng ulug'i maktab bo'lsa, kasblarning ichida eng sharaflisi o'qituvchilik va murabbiylikdir, desak, o'ylaymanki, ayni haqiqatni aytgan bo'lamiz.

Biz yurtimizda 1 oktabr sanasini O'qituvchilar va murabbiylar kuni sifatida umumxalq bayrami deb e'lon qilganimizning chuqur ma'nosi bor, albatta.

Ta'lim tizimiga o'zlarining beqiyos xizmatlarini qo'shgan, maktabni ulug' dargoh deb, hisoblagan jadid bobolarimiz haqida qisqacha to'xtalib o'tish bizning muqaddas burchimiz. Har doim o'qituvchilik kasbimizda ularning ruhlari bizga madadkor bo'lsin.

Mahmudxo'ja Behbudiy –

Turkistonda jadidchilik harakati rahbarlaridan biri, yozuvchi, jurnalist va jamoat arbobi. 1874 yil 10 martda Samarqandning Baxshitepa qishlog'ida tug'ilgan. 1919 yil Qarshi shahrida Buxoro amiri tomonidan o'ldirilgan.

Behbudiy Samarqandda birinchilardan bo'lib 1904 yil usuli jadid maktabini tashkil qildi va shu maktab uchun "Muntaxabi jug'rofiyai umumiy" ("Qisqacha umumiy geografiya"), "Kitob ul-atvol" ("Bolalar uchun kitob"), "Muxtasari tarixi islom" ("Islomning qisqacha tarixi"), "Amaliyoti islom" va boshqa darsliklar, shuningdek maktab va ta'lim-tarbiya to'g'risida bir necha maqolalar yozdi. Samarqanddagi xususiy nashriyotida darsliklardan tashqari "Turkiston, Buxoro va Xiva xaritasi"ni bosib chiqardi. Gazeta va jurnallar nashr etdi. 1911 yil yozilgan "Padarkush" p'esasida u barchani ilm-ma'rifatli bo'lishga chaqirish, ilmsizlik balosini daf qilish g'oyasini ilgari surdi.

Abdurashidxonov Munavvarqori - siyosat va ma'rifat arbobi.

Turkistonda jadidchilik harakati namoyandalaridan biri, pedagog. "Sho'roi Islom" tashkiloti (1917-18) ideologi va rahbari. 1878 yil Toshkent shahrida tug'ilgan.

1929 yil nohaq millatchilikda ayblanib qamoqqa olindi va 1931 yilda otib tashlandi. Toshkentdagi Yunusxon madrasasida ta'lim olgan. 1903 yildan jadid maktablari ochib, dars bergan.

Shunday maktablar uchun tovush usulida yozgan "Adibi avval" ("Birinchi adib", 1907) alifbe kitobi, "Adibi soniy" ("Ikkinchi adib" 1907) o'qish kitoblari bir necha bor nashr qilingan.

1908 yil uning "Sabzazor" (to'plam), "Yer yuzi" (geografiyadan), "Tajvid" (Qur'onni o'qish usulini o'rgatgan) kitoblari ham bosilib, yangi usuldagi maktablarda darslik sifatida qo'llangan. 1906-1917 yillarda jadid gazetalarida muharrirlik qilgan.

Abdulla Avloniy (1878-1934), shoir, dramaturg, davlat va jamoat arbobi. Mehnat Qahramoni (1925), professor (1930). Eski maktab va madrasada o'qigan (1884-1890). Toshkentda yangi usuldagi maktablar ochgan (1904); "Turon" (1913; 1914 yildan "Turkiston") teatr truppasini, "Nashriyot" (1914), "Maktab" (1916) kitob nashr qilish shirkatlarini tashkil qildi; "Shuhrat" (1907), "Turon" (1917) gazetalarni nashr etdi. "Ishtirokiyun" gazetasining tashkilotchisi va muharriri (1918). "Kasabachilik harakati" jurnali muharriri (1921). Eski shahardagi xotin-qizlar va

erlar maorif bilim yurtlarida mudir (1922-29), Maorif xodimlari eski shahar soyuzi raisi (1923), Turkfront huzuridagi milliy harbiy maktab (1924-29), O'rta Osiyo kommunistik universiteti (SAKU; 1925-29), O'rta Osiyo davlat universiteti (1930-34) o'qituvchisi.

Avloniy yangi usuldagi maktablar uchun darsliklar yozgan; uning she'riy to'plamlari, dramatik asarlari nashr etilgan.

Ilm deb o'qimak, yozmakni yaxshi bilmak, har bir kerakli narsalarni o'rganmakni aytilur. Ilm-dunyoning izzati, oxiratning sharofatidur. Ilm inson uchun g'oyat oliy va muqaddas bir fazilatdur. Zero, ilm bizga o'z ahvolimizni, harakotimizni oyina kabi ko'rsatur. Zehnimizni, fikrimizni qilich kabi o'tkir qilur. Savobni gunohdan, halolni haromdan, tozani murdordan ayurub berur, tog'ri yo'lga rahnamolik qilub, dunyo va oxiratta mas'ud (baxtli, saodatli) bo'lishimizga sabab bo'lur degan edi buyuk ma'rifatparvar bobomiz Abdulla Avloniy. Abdulla Avloniy ilm nimalarga qodir ekanligini bizga anglatganiday, Sergeli tumandagi 300-maktabning fizika fani oliy toifali o'qituvchisi Shodiyeva Maqsuda, kimyo fani birinchi toifali o'qituvchisi Rizayeva Shoxista, boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari Karimova Oysuluv va Xolboyeva Marhabo kabi pedagog kadrlarimiz ham shunday ilmning qadriga yetib, barkamol avlodni tarbiyalashda jonbozlik ko'rsatmoqdalar.

Respublikamizdagi jamiki, barcha o'qituvchi va murabbiylarga sog'lik, kuch-quvvat va kelajagimiz bo'lgan yoshlarni tarbiyalashda ulkan omadlar tilab qolamiz.

Topshiriq: O'qituvchilarni madh etuvchi dil izhorlari va she'rlardan shogirdlarining kalomi.

MMIBDO':

Sinf rahbar:

5-Mavzu: Inson psixologiyasi va shaxs etikasi haqida tushunchalar

Kun shiori: Odobni odobsizdan o'rgan

Mashg'ulotning maqsadi: O'quvchilarga Kishi odobining shakllanishida u yashaydigan muhitning qanday ta'siri bor deb o'ylashi, Xalqimizning «Odobni odobsizdan o'rgan» degan iborasini sharhlashga harakat qilishi, Tengdoshlarning xulqi va odobida ga ma'qul bo'lmaydigan qanday kamchiliklarni, «Odobsizlik ko'proq o'g'il bolalarga xos bo'ladi» degan fikriga qanday qarashini, Qaysi badiiy asarlarda xalqimizga xos bo'lgan xulq va odobning ibratli namunalari ko'rsatilganligini tushuntirish.

Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi — jamiyatda bo'layotgan voqea, hodisa va jarayonlarga daxldorlikni his etish va ularda faol ishtirok etish, o'zining fuqarolik burch va huquqlarini bilish, unga rioya qilish, mehnat va fuqarolik munosabatlarida muomala va huquqiy madaniyatga ega bo'lish layoqatlarini shakllantirish.

Milliy va umummadaniy kompetensiya — vatanga sadoqatli, insonlarga mehr-oqibatli hamda umuminsoniy va milliy qadriyatlarga e'tiqodli bo'lish, badiiy va san'at asarlarini tushunish, orasta kiyinish, madaniy qoidalarga va sog'lom turmush tarziga amal qilish layoqatlarini shakllantirish.

Mashg'ulot turi: Amaliy, og'zaki

Jihoz: . Mavzuga oid rasmlar, boshqotirma va test savollari

Mashg'ulot jarayonining mazmuni:

1. Shaxs tarbiyasi
2. Kishi odobining shakllanishida u yashaydigan muhitning qanday ta'siri
3. Xalqimizning «Odobni odobsizdan o'rgan» degan iborasini

I. Tashkiliy qism. a) salomlashish. b) davomatni aniqlash.

II. Asosiy qism:

Odamlarning o'zaro munosabatisiz hayotni tasavur qilib bo'lmaydi. Eslab ko'r-chi: o'zi yolg'iz kimsasiz orolga tushib qolgan Robinzon Kruzo eng ko'p nimadan qiynaladi? U oroldagi daraxtlar mevasini terib yeb, ov bilan shug'ullanib, qornini to'yg'azadi. Yirtqich hayvonlardan himoyalaniş uchun o'ziga boshpana tiklaydi. Ikki yog'ichni bir-biriga ishqab, olovga ega bo'ladi. Xaltasida qolib ketgan bug'doy donalarini uch-to'rt yil qayta ekib, nonga ham og'zi tegadi.. . Demak, yolg'izlikdagi hayotning moddiy tomonini u bir amallab epaqaga keltiradi. Biroq u o'zi bilan gaplashadigan, dardini eshitadigan hamroh topa olmay, aqldan ozay deydi. Awaliga ichida o'ziga o'zi gapirib ovunib yuradi — bo'lmaydi. Keyin o'zi bilan o'zi ovoz chiqarib gaplashishga o'tadi. Qarasa, bunaqada jinni bo'lib qolish hech gap emas. Keyin u echki bilan, turli qushlar va hayvonlar bilan gaplashib, o'zini ovutishni o'ylab topadi.. . Modomiki, odam tabiati jamoa bo'lib yashashga ko'nikkan ekan, bunday hayot tarzining o'ziga yarasha ichki tartiblari, qoidalari bo'lishi ham tabiiydir. O'sha qoidalarining asosi — poydevorini axloq- odob **me'yorlari** tashkil etadi. Ya'ni, insonlar insondek yashash uchun shu me'yorlarga amal qilishlari kerak bo'ladi. Agar shu qoidalarining chegarasi buzilsa, ularga amal qilinmasa, insonning hayvondan farqi qolmasligini tasavur qila olsang kerak.

Har bir insonning ma'naviy qiyofasi awalo uning xulqi va odobida ko'rinadi. Xulq va odob esa o'z ichiga juda ko'p narsani qamraydi. Yurish-turishimiz, odamlar orasida va yolg'iz qolganimizda o'zimizni tutishimiz, muomala madaniyatimiz, atrofdagilarga diqqat-e'tiborimiz — bularning bari bir bo'lib bizning xulq-odobimiz qanday ekanini aniqlab beradi. Masalan, insonni bezaydigan, uni atrofdagilarga chiroyli ko'rsatadigan belgi — uning tili hisoblanadi. Shunday do'stlaring borki, ularni eshitib charchamaysan, tinglab maza qilasan. To'g'ri, ular ga ashula aytib bermaydi, masxarabozlik qilib kuldirmaydi. Gaplari ham tushunarli — oddiygina. Lekin, o'ylab ko'r: nega ularni eshitging, ularga o'xshaging kelaveradi? Chunki bu do'stlaringning gaplari mazmunga to'la, kuzatishlarga boy. (Agar o'xshatadigan bo'lsak, ularning gaplari ichi to'la mag'izli yong'oqqa o'xshaydi — ko'rib, eshitib xursand bo'lib ketasiz.) Bu bolalar hatto biror voqeani tahlil qilib, unga baho berishga ham harakat qilishadi. Gaplarining tekis, quloqqa yoqimli tuzilishi-chi. Ularning gapida boshqa tillardan kirib qolgan keraksiz so'zlar, beparda iboralar mutlaqo uchramaydi. Xo'sh, bu belgilar nimadan dalolat? Shundan dalolatki, bu do'stlaring mustaqil fikrlay oladi, o'zini boshqara biladi. Ular tilining tozaligi — qalbining tozaligidan, ona tilimizga hurmatidan darak beradi. Endi boshqa bir manzarani ko'z oldimizga keltiraylik. Avtobusga tengi besh-oltita bola bir-birini itarib-turtib chiqib kelishadi. Go'yo atrofda ulardan boshqa hech kim yo'qdek, tovushlarini baland qo'yib o'zaro hazillashishga tushadilar. Ora-sirada uyatli so'zlarni, hatto haqoratli ijoralarni ishlatishdan ham toyishmaydi. Tilga olinayotgan so'zlarning pala-partishligi, qo'polligi, «mayib- majruh» qilinganini esa qo'yaverasiz. Holbuki, ularning bu shovqinli suhbatida tuzukroq mazmunning o'zi yo'q. (Yuqorida ichi to'la mag'izli yong'oqni eslagan bo'lsak, endi ichi qorayib-chirib yotgan puch yong'oqni tasavur qil!) Nima deb o'ylaysan: tengdoshlaringning bu qiliqlari avtobus ichidagi odamlarning birortasiga yoqadimi? Axir ularning ba'zisi ishdan toliqib kelayotgan, boshqa birining asablari charchagan bo'luhi mumkin-ku. Balki ular ichida boshiga biror tashvish yoki g'am tushgan odam ham bordir. Tengdoshlaringning og'zidan chiqayotgan uyatsiz so'zlarni eshitgan ayollar «Tarbiyasizlar!» deya ulardan yuz o'girishlarini tasavur qila olamizmi-yo'qmi? Alisher Navoiy «Tilga ixtiyorsiz — elga e'tiborsiz» der ekan, o'z tilini tiya olmaydigan mana shunday kimsalardan elga ko'p ozor yetishini nazarda tutgandi. Bir narsani aniq bilishimiz kerakki, elga e'tiborsiz qaraydigan har qanday kishini ana shu el ham e'tiborsiz qoldiradi. Bu degani — inson o'zining badfe'lligi bilan el nazaridan qoladi. Bugun barchamizning uyimizda radio va televizor, ayrimlarimizda hatto komputer ham bor.

III. Mashg'ulotni yakunlash:

1. Kishi odobining shakllanishida u yashaydigan muhitning qanday ta'siri bor deb o'ylaysan?
2. Xalqimizning «Odobni odobsizdan o'rgan» degan iborasini sharhlashga harakat qilgin-chi.
3. Tengdoshlaring xulqi va odobida ga ma'qul bo'lmaydigan qanday kamchiliklarni kuzatyapsan?
4. «Odobsizlik ko'proq o'g'il bolalaiga xos bo'ladi» degan fikriga qanday qaraysan?
5. Qaysi badiiy asarlarda xalqimizga xos bo'lgan xulq va odobning ibratli namunalari ko'rsatilgan?

Faol qatnashgan o'quvchilar baholanadi.

MMIBDO':

Sinf rahbar:

6-mavzu: Yoshlarning ota-ona, oila hamda mahalla oldidagi burch hamda majburiyatlari
Kun shiori: “ **Mahallang tinch-sen tinch** ”

Maqsad: O`quvchilarda vatanparvarlikni singdirish, Yoshlarning ota-ona, oila hamda mahalla oldidagi burch hamda majburiyatlari haqida tushuncha berish

Natija: O`quvchilarning erkin fikrlashi, tassurotlari va olgan xulosasi.

Kommunikativ kompetensiya — muloqotda muomala madaniyatiga amal qilishni, ijtimoiy moslashuvchanlikni, hamkorlikda jamoada samarali ishlay olish layoqatlarini shakllantiradi

Axborotlar bilan ishlash kompetensiyasi —media madaniyatga ega bo`lish layoqatlarini shakllantiradi

*Foydalanadigan ko`rgazmali qurollar:* O`zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Pedagogika, shiorlar, plakatlar, devoriy gazetalar, slaydlar, tarqatma materiallar.

Doskada: “**Ba’zi bir so’zda sehr bordir**” (Hadis)

O`qituvchi:

O‘zbekiston Respublikasining barcha fuqarolari qonun oldida tengdirlar. Har birimiz o‘zimizga berilgan huquq va erkinliklardan foydalanayotganimizda boshqa shaxslarning, davlat va jamiyatning manfaatlariga, huquq va erkinliklariga putur yetkazmasligimiz shart. Masalan, har bir fuqaro dam olish huquqiga ega. Hamma dam olayotgan vaqtda shovqin-suron solish,

baland ovozda musiqa eshitish o‘zgalarning dam olish huquqini buzish hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasi fuqarolari yashash, bir joydan ikkinchi joyga ko‘chish, erkin fikrlash, so‘zlash va xohlagan diniga e’tiqod qilish huquqiga ega. Har bir inson mehnat qilish, erkin kasb tanlash, dam olish huquqiga ega. Yurtimiz fuqarolarining malakali tibbiy xizmatdan foydalanish, bepul ta’lim olish huquqi qonun yo‘li bilan belgilangan.

Har birimiz berilgan huquq va erkinliklardan foydalanish bilan birga, burch va majburiyatlarimizni ham bilib olishi miz kerak. Konstitutsiyaning 11-bobida fuqarolarning burchlari bayon etilgan. Unda har bir kishi boshqa insonlarning huquqlari, erkinliklarini, qadr-qimmatini hurmat qilishga majburligi qayd etilgan. Xalqimizning tarixiy,

ma’naviy va madaniy yodgorliklarini avaylab-asrash har bir O‘zbekiston fuqarosining burchidir. Shuningdek, atrof-muhitni ifoslantirmasligimiz, tabiatga ehtiyotkorona munosabatda bo‘lishimiz lozim.

Ona-Vatanni himoya qilish, tinchligini ta’minlashga hissa qo‘shish har birimizning sharafiga va burchimizdir.

Dunyoda hamma narsa tartib asosiga qurilgan. Masalan, katta ko'chada ketayotgan avtoulavlar harakatini ko'z oldingizga keltiring. Yo'l ikkiga ajratilgan va ulovlarning o'z yo'nalishi bo'yicha harakat qilishi qat'iy belgilab qo'yilgan. Agar avtoulavlar tartibsiz harakat qilsa, halokat sodir bo'ladi. Jamiyat ham xuddi shunday tartib-qoidalar asosida ya shaydi, rivojlanadi. Qayerda tartib bo'lmasa, o'sha yer da buzilish, notinchlik bo'ladi.

«Azaldan o'zbak mahallalari chinakam milliy qadriyatlarmaskani bo'lib kaladi. O'zaro mah-r-oqibat, ahillik va totuvlik, ehtiyojmand, yordamga muhtoj kimsalar holidan xabar olish, yatim-yasirlarning boshini silash, to'y-tomosha, hashar va ma'rakalarni ko'pchilik bilan bamaslahat o'tkazish, yaxshi kunda ham, yomon kunda ham birga bo'lish kabi xalqimizga xos urf-odat va an'analar avvalambor mahalla muhitida shakllangan va rivojlangan»

Bugun mahalla-ko'ydao'tkaziladigan barcha katta-kichik tadbirlar mahalla oqsoqollari, maslahatchilar bilan bahamjihat, o'zaro ko'mak asosida tashkil qilinadi. Mahalla hududini obod qilish, ko'chalarni takislash, asfalt yotqizish, yoritish, ariq-zovurlarni tozalash, uylar, daraxtlar, gul va butalarni tartibga kaltirish singari barcha ishlarustida shu fidoyi insonlar bosh-qosh. Ayni hududda yashovchi har bir fuqaro – ish joyi, lavozimi, yoshi, millati va dinidan qat'I nazar – shu maskanni o'zining mo'jaz vatani, barcha shodlik va

quvonchlariga guvoh aziz go'sha sifatida ardoqlaydi, asraydi. Endi tasavvur qiling, aziz o'quvchi, agar butun mamlakatimizdagi barcha mahallalarda mana shunday fidokorona mahnat qilinsa, har bir mahalla hududi obod etilsa, Vatanimiz qanchalar go'zallashadi, qanchalar tarovatga ega bo'ladi. Eng muhimi, agar barcha mahallalarda, uning tarkibidagi xonadonlarda tinchlik-xotirjamlik hukmron bo'lsa, odamlar o'rtasida o'zaro mah-r-oqibat, mah-rshafqat tuyg'ulari ustuvor holatga kalsa, bu diyorning baxt-u iqboli qanchalar ochiladi.

Yakuniy qism:

1. Mahalla ahliga qo'shila olmaydigan, uning quvonch-tashvishlariga bafarq odam boshqa joyda o'zi haqida yaxshi taassurot qoldirishi mumkinmi?
2. Hozirga qadar o'z mahallamga oz bo'lsa-da obro' olib kaldim yoki uning obodligiga o'z ulushimni qo'shdim, dāya olasizmi?
3. Har bir mahallada bo'lgani singari siz yashayotgan joyda ham mahallaning barcha yumushiga hamisha tayyor bir kishi bor. Shu odamning yurish-turishi, tabiati to'g'risida sinfdoshlaringizga gapirib baring.

Faol o'quvchilar rag'batlantiriladi

MMIBDO':

Sinf rahbar:

**Ushbu tarbiyaviy soatni to`liq olishni
istaysizmi? Unda biz bilan bog`laning.
Biz bilan bog`laning va tarbiyaviy
soatni yuklab oling!**

**BIZ BILAN BOG`LANISH
Telegram: @Lider_Admin
Telefon: +998(99)005-22-44
Agar telefongan javob bera olmasak telegram
orqali bog`laning.**